

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

**УДК 94(476)+929Бодунова
ББК 63.3(4Бел)-8**

Олена Барабаш-Тимофієва

**Полута Бодунова – лідерка білоруських есерів та
студентка Українського вищого педагогічного інституту
ім. М. Драгоманова в Празі (1885-1938)**

Подана стаття містить невідомі матеріали про лідера білоруських есерів, студентку УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі в 1923-1924 роках Поліну Олександрівну Бодунову (1885-1938).

Ключові слова: українська політична еміграція, білоруська політична еміграція, еміграційні вищі навчальні заклади, БПРС, БНР, УВПІ, ЧСР.

Дослідження історії та діяльності міжвоєнних української та білоруської еміграцій вагоме в контексті розширення знань про місце і роль України та Білорусі у світовому цивілізаційному процесі, адже еміграції як такі були і лишаються не лише історичним феноменом, а й матеріалом для розуміння як минулого, так і сучасного.

Над питаннями появи та діяльності української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині останнім часом найбільше працюють В.Євтух¹, В.Піскун², М.Мушинка³. Білоруською еміграційною діаспорою в міжвоєнній ЧСР «опікуються» В.Ляховський⁴, О.Зубко⁵, А.Буча⁶.

Однак головною константою як українських, так і білоруських дослідників здебільшого, проблеми чисельності громад, їх культурно-освітнього й науково-політичного дороб-

© Барабаш-Тимофієва О., 2015

Барабаш-Тимофієва Олена Петрівна - головний спеціаліст управління освіти Хмельницької міської ради, здобувач кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ку, історія повсякденного емігрантського життя. Тоді як питання широкої взаємодії обох еміграційних громад випущене з поля зору. Крім того, практично поза увагою українських та білоруських дослідників залишаються питання політичного лідерства в еміграційному середовищі. Ось цю наукову прогалину ми і намагатимемося заповнити.

У середині 2011 року білоруський кінорежисер Валерій Мазинський взявся до зйомок документального фільму про відомого діяча Білоруської партії соціалістів-революціонерів, міністра Ради Білоруської Народної Республіки (БНР) в 1918 році, відому політичну емігрантку та жертву сталінських репресій Полуту (Поліну, Пелагію) Бодунову. Сценарій документальної кінострічки було написано на основі книги гомельської дослідниці Валентини Лебедевої «Палута Бодунова: сцяжынамі змагання і пакутаў!»⁷. Зйомки фільму проходили у Вільнюсі, Паланзі, Мінську, Гомелі та Празі. Фінансову допомогу надав телеканал «Белсат». І хоч усі ролі були зіграні аматорами, (головна роль дісталась Ларисі Щиряковій), прем'єра кінострічки навесні 2012 року викликала шалену хвилю овацій⁸. По-перше, тому, що в політичній історії тієї чи іншої країни зазвичай, не часто зустрінеш жінку-політика та жінку-лідера, котра б, не зважаючи на хвороби, вперто відстоювала ідею побудови самостійно й справжньої, визнаної світом Білоруської Народної Республіки. По-друге, Бодунова докладала чимало зусиль для порозуміння й співпраці між білоруською та українською еміграційними громадами в ЧСР. І врешті, по-третє, Бодунова була досить непересічною особистістю, вартою уваги.

Книгу про «Білоруську Пасіонарію», а саме так називали Полуту Бодунову її політичні колеги-есери, гомельська дослідниця Валентина Лебедева писала впродовж 2000-2004 років⁷. Значну допомогу при опрацюванні празьких матеріалів життя та діяльності Бодунової Лебедеві надала вінничанка Ольга Зубко, котра на той час працювала над темою історії та діяльності Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі, а згодом захистила кандидатську дисертацію⁹.

Отож, у Новобеліці, передмісті повітового на той час Гомеля, котрий саме починав розбудовуватися, 7 вересня 1885 році народилася Полута Бодунова. Родина Бодунових у Гомелі була родиною інтелігентів, що мала непоганий статок. (За сімейними переказами, рід Бодунових походив від донського козака, котрий в XVII столітті втік після поразки повстання О.Пугачова до Гомелю, викупив тут кріпосну дівчину, одружився з нею та почав хазяйнувати). Батько Полути Олександрівни – Олександр Йосипович – був агрономом за фахом та мав окремих маєток, з якого харчувалася вся родина. Про матір Поліни Олександрівни відомо лише те, що вона була похована біля Новобеліцької церкви імені Олександра Невського як «заможна прихожанка». У родині Бодунових було семеро дітей. Поліна Олександрівна, (четверта дитина), мала двох братів та чотирьох сестер. Варто відзначити, що освіту здобули усі Бодунови. Але доля їх склалася по-різному. Поліна та Марія стали громадськими діячками й захопилися «політикою». Сестра Анастасія все життя прожила у Новобеліці і була дружиною репресованого в 1938 році керівника «Вільного пожежного товариства Гомеля» Михайла Бядзецького. Це одна сестра – Анатолія – носила горде звання матері Героя Радянського Союзу Георгія Склязньова. Георгій Склязньов загинув за республіканську Іспанію в 1936 році. Анатолія прожила все життя у Москві і від сестри Полути повністю «відмовилася». Старший брат Полути – Олександр – теж взяв участь в політичному житті краю. У 1918 році він входив до так званої Гомельської Директорії та загинув від кулі більшовиків у 1919 році. Про іншого брата Бодунових – Петра – відомостей зовсім не має.

У віці 20 років за плечима в Поліни Олександрівни вже був диплом Буйніцького вчительського училища про отримання звання «домашнього вчителя російської мови та географії»⁷. З 1905 року по 1912 рік Бодунова працювала вчителькою декількох сільських шкіл тогочасної Гомельщини, що територіально-адміністративно входила до складу Мінської губернії. В 1913 році Бодунова отримує посаду вчителя земського училища в містечку Уть⁷. Саме тут,

в училищі, викристалізувалася її громадська позиція, бо в містечко на літні канікули часто приїздила політична й творча інтелігенція Санкт-Петербурга й Москви.

Полута Бодунова – один із міністрів уряду БНР; секретар Центрального Комітету партії білоруських есерів, що, забігаючи наперед відзначимо, в політичному житті міжвоєнної ЧСР слідувала тим же фарватером, яким слідувала Українська партія соціалістів-революціонерів; організатор антипольського партизанського руху в 1919 році, емігрантка-студентка й жертва сталінських репресій.

Політична біографія «білоруської Пасіонарії» розпочалася в 1917 році в революційному Петрограді. Як саме потрапила до Петрограда Бодунова, коли саме та з яких причин й обставин – невідомо. Дослідниця Валентина Лебедева припускається думки, що роком переїзду Бодунової став 1914-й, а причиною було те, що Поліна Олександрівна прагнула здобути вищу освіту. Принаймні точно відомо, що в 1914 році Бодуновій виповнилося 29 років і що з того ж 1914-го вона рахувалася слухачкою Петербурзьких Вищих історично-літературних курсів⁷.

Яка саме послідовність вступу Бодунової в політичне життя тих буремних років – теж невідомо. У 1917 році Бодунова поповнила ряди Білоруської соціалістичної громади (БСГ), стала членом її Центрального Комітету та Президії. Таким чином, колишня вчителька російської мови та географії перетворилася на справжнього пропагандиста «білоруської справи». Виступаючи на з'їздах фронтовиків у Петрограді, Москві та Мінську, вона терпляче розтлумачувала програму національного визволення та національної самоідентифікації¹³.

Наприкінці 1917 року Бодунова – одна із організаторів скликання Всебілоруського з'їзду в Мінську, робота якого мала бути скерованою на допомогу біженцям та інвалідам Першої світової війни, запропонувала розгорнуту програму допомоги постраждалим. Крім того, на порядок денний з'їзду нею вкотре було винесено питання білоруської незалежності¹³. Однак не потрібно було забувати, що Білорусь потрапила в орбіту політичних інтересів й більшовиків. Між незалежниками та більшовиками назрівав серйозний конфлікт. І саме

Всебілоруський з'їзд став кульмінаційним моментом, який його прискорив. З'їзд був розігнаний останніми, що остаточно показало протиріччя між національними демократами та пролетаріатом – неминучі.

Тим часом, після зриву мирних радянсько-німецьких переговорів, німецькі війська окупують територію Білорусі. У цих умовах, в березні 1918 року Виконком Всебілоруського з'їзду проголошує Білоруську Народну Республіку¹³.

Однак в середовищі незалежників не має єдності і частина з них звертається по допомогу до німецького окупаційного керівництва. Такий політичний крок колег Бодунової спричинює розкол БНР. Сама Бодунова засуджує німецьку допомогу і вступає до лав Білоруської партії соціалістів-революціонерів¹³.

Восени 1918 року білоруські есери розпочинають боротьбу з більшовиками та німцями, закликаючи собі в союзники поляків на чолі з Юзефом Пілсудським. Однак ця стратегія білоруських есерів була повністю фатальною, оскільки польська сторона відразу порушила домовленість та розпочала колонізацію Білорусі.

Боротьба Бодунової з «польською ендецією» призвела до того, що в лютому 1919 року її заарештовують на сім місяців⁷. Після виходу з ув'язнення політичні соратники Бодунової допомагають їй перейти лінію фронту та перебратися до Смоленська. Саме тут в той час обговорювалося питання про державне самовизначення Білорусі. Більшовики, зрозуміло, виступають за Білоруську Радянську Соціалістичну Республіку, тоді як есери – за Білоруську трудову соціалістичну республіку⁹. Варто відзначити, що білоруські есери на той момент були єдиними політичними опонентами більшовикам, що мали свої військові загони на чолі С.Булак-Балаховічем. І з цим більшовикам довелося рахуватися, бо Бодунова скеровується до Москви на переговори з питання визнання суверенності БНР з наркомом закордонних справ Чичерінім та наркомом у справах національностей Сталінім. Переговори з радянською стороною були успішними, оскільки більшовики вдалися до тактики нібито порозуміння. Запевнивши Бодунову, що вимо-

ги білоруських соціалістів-революціонерів будуть виконані, вони не збиралися нічого виконувати. А «окрилена успіхом» Бодунова натомість рушила до Риги. Сюди її гнало пекуче нерозділене кохання, бо саме тут мало відбутися весілля «її» Тамаша та Поліни Меделки. Кажучи іншими словами, до Риги Бодунову гнав відчай.

Варто відзначити, що «московські перемовини» з більшовиками, незважаючи на усю їх успішність (сприяли її політичному іміджу), стали фатальними для особистого життя Бодунової. Ще з 1917 року Поліна Олександрівна була глибоко закохана в соратника по партії Тамаша Гриба. Саме після «московських перемовин» 1919-го р. Бодунову застає звістка про те, що її «коханий» Гриб одружується з Павліною Меделкою – відомою білоруською акторкою, в котру також був закоханий Янка Купала і котрій він присвятив свою «Павлінку». Ця звістка зломлює фізично й психічно «білоруську Пасціонарію»⁷.

Байдужа до всього Бодунова повертається до Мінська і сподівається в подальшому займатися виключно культурною роботою. Однак в лютому 1921 року ЧК проводить ліквідацію БПСР і Бодунову вдруге заарештовують. Шість місяців Поліна Олександрівна провела в Новинській тюрмі Москви, і тільки після другого голодування в червні 1921 року Червоний Хрест сповіщає ВЧК про критичний стан арештантки. Після спеціального звернення на ім'я В.Ульянова, Бодунову звільняють з-під арешту⁹.

Після звільнення з-під арешту ситуація для лідерки білоруських есерів складається критично: легально займатися політичною діяльністю в радянській Білорусі в 1922-1923 роках неможливо, так само неможливо легально виїхати за межі країни. Тому Бодунова наважується тікати через польський кордон. Однак спроба втечі виявилася невдалою і Поліна Олександрівна втретє заарештовується вже польською поліцією⁹. Поляки, з огляду на важкий фізичний стан Бодунової, не наважуються довго утримувати лідерку білоруських есерів. Вони порахували за доцільне депортувати її з країни⁹.

Фактично приїзд Бодунової до Праги у вересні 1923 року був викликаний трьома причинами. По-перше, розгромом БПСР та заборонаю її діяльності в Білорусі. Потрібно пам'ятати, що за умовами Ризького мирного договору від 18

березня 1921 року, територія Білорусі була поділена між Росією та Польщею. Отже, на Бодунову «полювали» як чекісти, так і «двуйківці» – польська контррозвідка, бо було зрозумілим, що білоруські есери не відмовляться від ідеї незалежності й територіальної неподільності БНР. По-друге, приїзд до Праги був спричинений ще й тим, що чехословацька столиця в 1920-х роках стала одним із найвизначніших еміграційних центрів. Білоруські есери, нагадаємо, котрі у своїй політичній діяльності цілком орієнтувалися на українських есерів, не могли втратити такої нагоди. По-третє, дослідниця Валентина Лебедева припускається думки про те, що остаточним вибором Праги Поліною Олександрівною стало все ж таки кохання. Бодунова ніколи не переставала кохати Тамаша Гриба (який переїхав до Праги ще в 1921 році. – О.Б.-Т.), а тим більше в той час, коли його шлюб з Павліною Меделкою вже розпався. Важко сказати, на що сподівалася жінка, проте, вочевидь, сподівання були, як і були сподівання довести Грибу свою перевагу, свою жіночу значущість.

Ще з 1918 року, з моменту проголошення БНР, в березні 1918 року та її намагання бути визнаною світом як де-факто, так і де-юре, Бодунова розуміє усі перспективи політичного, соціально-економічного та культурного союзу з Українською Народною Республікою. Тоді як незалежна Україна, на жаль, не бачила перспектив співпраці з Білоруссю і Бодуновій доводиться докладати чимало зусиль, щоб переконувати українців в протилежному. Неодноразово на шпальтах есерівських газет «білоруська Пассіонарія» наголошувала на тому, що україно-білоруський політично-соціально-економічний союз – це найкраща обопільна політична й соціально-економічна основа обох суверенних держав при виборі, в першу чергу, «між Совдепією та панською Польщею»⁹.

Опинившись у Празі, Поліна Олександрівна не змінює стратегію (продовжує наполягати на плідній україно-білоруській співпраці), однак змінює тактику. У першу чергу вона вирішує здобути повну вищу освіту саме в українському еміграційному вузі, що, зрозуміло, дозволить їй глибше укорінитися в українському середовищі, зрозуміти тактику й стратегію майбутніх союзників, отримати важелі впливу.

У 1923-1924 рр. Полута Бодунова разом з іншими товаришами по Білоруській партії соціалістів-революціонерів (БПСР) навчалась в УВПІ на історично-філологічному факультеті. У жовтні 1923 року Полута Бодунова надіслала на ім'я ректора Українського вищого педагогічного інституту ім. М.Драгоманова у Празі заяву такого змісту: *«Прашу Пана Дырєктара залічыць мяне на пададзел Украінскай мовы та літэратуры, як слухачку»*¹⁰. Вибір саме підвідділу української мови та літератури, на думку дослідниць Лебедевої та Зубко, був не випадковим^{7,9}. Вільне володіння українською мовою ставало конче необхідним для реалізації білоруських стратегічних й тактичних планів. Не варто було скидати з рахунку й того факту, що на базі УВПІ ім. М.Драгоманова почалася розбудова першої за кордоном кафедри білорусознавства. І врешті, Бодуновій потрібно було просто мати повну вищу освіту. Здобуття вищої освіти Бодуновою, нагадаємо, було перервано у Петербурзі виром буремних 1917-х – 1918-х років.

До навчання Полута взялася заповзято, однак на заваді стали давні хвороби. Колегам по УПСР та БПСР Полута Олександрівна часто віджартовувалася, що *«ледзьве не адпраўляецца к бацьку Аўрааму»*, та все ж трималася. Хворіла вона звичним на той час туберкульозом легень, до якого призвели схильність до легеневих запалень та ув'язнення. У Празі особистим лікарем Полуті Олександрівни став Степан Літов – викладач того ж УВПІ ім. М.Драгоманова⁹. За його наполяганням та за сприяння білоруських есерів, Бодунову перевезли до Збраслава, містечка за 10 кілометрів від чеської столиці, в окрему квартиру. Тут за нею доглядали власниця квартири – чешка та дружина колишнього секретаря російського письменника Льва Толстого В.Булгакова⁷. Ось так, то підліковуючись, то навчаючись, було «закінчено» перший курс.

Після закінчення першого семестру, Бодунова отримала на руки два документи. Перший – «Виказ викладів»¹¹ або Посвідчення про прослухані курси; другий – Виписку із залікової книжки за перший семестр із складеними заліками та іспитами¹². Міркуємо, що керівництво УВПІ ім. М.Драгоманова

у Празі здогадувалося щодо подальшої неможливості навчання Поліною Олександрівною і враховувало той факт, що за умови лікування деінде ці документи дозволять їй продовжити навчання згодом в інших вищих навчальних закладах.

У Виказі викладів історично-літературного підвідділу вказано, що слухачка Бодунова прослухала й засвоїла чималий цикл навчальних дисциплін: історію української літератури, вступ до мовознавства, слов'янську, старослов'янську, грецьку, німецьку мови, історію західноєвропейських літератур до XVII століття, латинського автора, історію мистецтв, дикцію, методику поезії, музикознавство, дидактику, педагогічну психологію, історію філософії, основи права, соціологію¹¹.

Серед викладачів, котрі здійснювали викладчих навчальних дисциплін, бачимо імена Леоніда Білецького, Дмитра Дорошенка, Володимира Січинського, Федора Слюсаренка, Федора Шешка, Софії Русової, Степана Ріпецького, Якіма Яреми, Дмитра Чижевського, Сергія Шелухіна¹¹.

У Виписці за перший семестр 1923/1924 навчального року вказано, що слухачка склала заліки з дошкільного виховання, основ фізичного виховання, загальної гігієни, психології, української мови, історії мистецтва, теорії музики, теорії співу, хорового співу, гри на клавирі (фортепіано – О.Б.-Т.), малювання, політичної економії, німецької, латинської та чеської мов, народної поезії, історії Греції¹².

Нею також складені іспити з педагогіки – з оцінкою «відмінно», історії грецької літератури – з оцінкою «відмінно», вступу до історії літератури – з оцінкою «добре».

Поліна Олександрівна болюче сприйняла неможливість навчатися, а отже, бути політично активною. Додавало страждань нерозділене кохання, а ще і з Мінська надійшла звістка про проведення у жовтні 1924 року з'їзду БПСР, на порядок денного якого було поставлене питання про цілковиту ліквідацію партії БПСР. Все це разом призвело до того, що лідерка білоруських есерів й колишня студентка захворіла не тільки фізично, а й психічно. Янка Станкевіч, викладач-філолог кафедри білорусознавства УВП, в листі від 29 січня 1925 року писав до Відня колезі Вацлаву Ластовському: «...З Бодуновою – погано. Вона хвора психічно, правда в легкій

формі. Перебувала 2 тижні в будинку для душевнохворих. Тепер, здається, їй набагато краще, однак говорити про повне одужання зарано. Коли будете з нею листуватися, не кажіть, що знаєте про її стан, бо це зашкодить і їй, і нам усім»¹³.

Подальше погіршення фізичного та психічного стану «білоруської Пасіонарії» призвело до того, що колишні колеги по партії змушені були шукати контактів з її сестрою в БРСР – Марією та просити забрати Полуту до себе, до Білорусі. 12 листопада 1925 року Наркомат закордонних справ СРСР дозволив Бодуновій Пелагії Олександрівні приїхати до СРСР терміном на 30 днів. А в 1926 році Комісаріат внутрішніх справ БРСР нарешті видав дозвіл Марії Олександрівні на проїзд у прикордонну зону, на залізничну станцію «Негорелое», «для зустрічі сестри, котра їде з Чехії»⁷.

З 1926 по 1938 роки колишня студентка УВПІ ім. М. Драгоманова у Празі, лідерка білоруських есерів жила у Мінську на повному утриманні в сестри, доки не була звинувачена в «паклёне на савецкую ўладу і кіраўнікоў партыі», а згодом і, поготів, у шпигунстві і заарештована (сестра Марія, до того ж, лікувала Полуту в Криму). 25 травня 1938 року «білоруську Пасіонарію» було розстріляно⁷. Тільки 21 червня 1989 року «За відсутністю складу злочину» Полута Олександрівна Бодунова була реабілітована.

Отже, вивчення становлення, діяльності та взаємодії української й білоруської еміграційних громад в міжвоєнній ЧСР лишається і надалі одним із пріоритетних напрямків розробки цього питання. Адже завдяки солідарності та взаємодопомозі українців, білоруси змогли розбудувати в ЧСР потужний еміграційний центр і полишили після себе велику й напрочуд корисну культурно-наукову спадщину. Крім того, потребує детальної уваги й розгляд питань політичного лідерства еміграційних громад, а також розуміння ролі жінки-лідера в українському та білоруському національно-визвольних рухах. Щира та рішуча білоруська есерка вміла надихати та організовувати людей навколо національної ідеї, що було не до вподоби радянській владі. Бодунову розстріляли. Однак, її діяльність сприяла укріпленню ідеї білоруської незалежності та суверенності.

Примітки:

¹Євтух В.Б. Закордонне українство. Навчальний посібник / В.Б.Євтух, В.П.Трошинський, А.А.Попок. – К.: ВІК, 2015. – 308 с.

²Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-ті роки ХХ століття): монографія / Валентина Піскун. – К.: «МП Леся», 2006. – 672 с.: іл.

³Мушинка М. Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів: історико-архівні нариси / Микола Мушинка. – Державний комітет архівів України, Асоціація українців Словаччини, Наукове товариство ім. Шевченка у Словаччині – К., 2005. – 160с.

⁴Ляхоўскі У. В. Ёсць на карце месца... Грамадская і культурная чыннасць беларускай і расійскай эміграцыі ў Чэха-Славацчыне ў 1921–1938 гг. / У.Ляхоўскі, В.Селяменеў, Г.Запартыка і інш. – Мінск, 2002. – 87с.

⁵Зубко В. Штодзённае (пабытовае) жыццё беларускіх пражанаў ў 1920-х-1930-х гг. / Вольга Зубко // Zapisy 37. Belarusan Institute of Arts and sciences. – New York – Miensk, 2014. – С. 627-636.

⁶Буча А. Міжваэнная Чэхаславакія як адзін із аўтарытэтных і буйных асяродкаў па падрыхтоўцы беларускай нацыяльнай інтэлігенцыі / А.Буча // Геополітычныя трансфармацыі в Восточной Европе между двумя мировыми войнами. (К 90-летию подписания Рижского мирного договора): сборник материалов междунар. научн. - практ. конф.; Брест, 17-18 марта 2011г. / Брест. гос. ун-т имени А.С. Пушкина; редкол.: М.Э.Чесновский (гл. рэд. [и др.]. – Брест: БрГУ, 2011. – С. 61-67.

⁷Лебедзева В. Пуцявінамі змагання і пакутаў: Палута Бодунова / Валянціна Лебедзева. – Мн.: Тэхналогія, 2004. – 71с., [9] арк. іл.; парт. – (Нашы славуцья землякі).

⁸Гомельская «Толока» сняла фільм о деятеле БНР Полуте Бодуновой // Электронний ресурс. – Режим доступу: <http://news.21.by/politics/2010/05/18/50447.html>

⁹Зубко О.Є. Створення та діяльність Українського вищого педагогічного інституту ім. М.Драгоманова в Празі (1923-1933 рр.): дис..... канд. іст. наук: 09.00.12 «Українознавство» / Ольга Євгенівна Зубко. – Київ, 2010. – 224с.

¹⁰Центральний державний архів вищих органів влади і управління України в м. Києві (ЦДАВО), ф. 3972 (Український вищий педагогічний інститут ім. М.Драгоманова в Празі (1923-1933)), оп. 1, спр. 311, арк.2

¹¹ЦДАВО України в м. Києві, ф. 3972, оп. 1, спр. 311, арк.11-12.

¹²ЦДАВО України в м. Києві, ф. 3972, оп. 1, спр. 311, арк. 13-14.

¹³Шупа С. Архивы Белорусской Народной Республики / Составитель С. Шупа. – Вильно–Нью-Йорк–Менск–Прага, 1998, т.1, кн.2., (бел.яз.) – С.1498.

Olena Barabash-Tymofieva

Poluta Bodunov – «belarusian passionariya» - leader belarusians and student of Ukrainian higher pedagogical institute M. Dragomanov in Prague (1885-1938)

This article contains the unknown material on the leader of the socialist-revolutionaries, the student WIT them. M.Drahomanov in Prague in the years 1923-1924 Polina Alexandrovna Bodunova (1885-1938).

Key words: *Ukrainian political emigration, Belarusian political emigration, emigration of higher education, BPRS, BNR, WIT, CHSR.*

Надійшла до редколегії 05.05.2015 р.